

הרב ד"ר רצון ערוסי

כתיבת התאריך בשטרות ובגיטין כשיש שני ימי ר"ח

שאלה

השנה היא שנה מעוברת, ובימים אלו חל חודש אדר הראשון, ואחריו חודש אדר השני. חודש אדר הראשון הוא חודש מלא, דהיינו בן שלושים ימים, וחודש אדר השני הוא חסר, דהיינו בן עשרים ותשעה ימים. לפי ההלכה, כשיש חודש מלא, עלינו לנהוג יומיים ראש חודש. היום השלושים של אדר הראשון הוא היום הראשון של ר"ח, והיום הראשון של חודש אדר השני הוא היום השני של ר"ח. נשאלת השאלה כיצד כותבים תאריכים אלו בשטרות, בכתובות ובגיטין. האם מתעלמים מר"ח לגמרי ומציינים 'יום השלושים של החודש היוצא' ויום ראשון של החודש הנכנס, או שמא יש לציין גם את ר"ח, דהיינו היום השלושים לחודש אדר הראשון, שהוא יום ראשון של ר"ח אדר השני, או שהוא ר"ח אדר השני? ושמא יש לציין רק את ר"ח? ומה בנוגע ליום השני של ר"ח, כלום צריך לציין את היותו ר"ח, או שיש לציין רק את היותו היום הראשון לחודש הנכנס?

תשובה

שאלה זו יפה לכל חודש שהוא מלא, אז נוהגים אנו שני ימי ר"ח. היום השלושים של החודש היוצא הוא יום ראשון של ר"ח, ויום שני של ר"ח הוא היום הראשון לחודש הנכנס. ב'שלחן ערוך' (או"ח סי' תכז סעי' א) נאמר:

כשראש חדש שני ימים, כותבין בשטרות ביום הראשון, ביום ר"ח שהוא יום שלושים לחודש שעבר (והמנין לחדש, מיום השני, וכותבין בו באחד לחדש). מקור דברים אלו הוא בספר הטור (או"ח סי' תכז):

ואם היה חדש שעבר מלא, יהיה יום ל' ר"ח **הואיל ומקצתו ר"ח** ויהיה תשלום חדש המלא שעבר ויהיה יום שלושים ואחד, מחודש הבא, **וממנו יהיה המנין** והוא יום קביעה. לפיכך עושין ר"ח, אחד יום אחד, והשני שני ימים וכותבין ביום הראשון בשטרות, ביום ר"ח, **אע"פ שהוא תשלום חדש שעבר**. ויש מדקדקין לכתוב ביום ר"ח, שהוא יום שלושים לחדש שעבר.

מדברי הטור וה'שלחן ערוך' למדנו שביום ראשון של ר"ח צריך לכתוב את התאריך בשטרות, בנוסח הבא: 'ביום ר"ח, שהוא יום שלושים לחודש שעבר', ובמקרה דגן - אדר הראשון, אע"פ שאותו יום הוא ר"ח ראשון של חודש אדר השני. לעומת זאת ביום שני של ר"ח משמע מדברי הטור וה'שלחן ערוך' שיש לכתוב ביום ראשון לחודש הנכנס, ובמקרה

דגן - לחודש אדר השני, ואין צריך להזכיר את ר"ח. על הלכה זו של הטור וה'שלחן ערוך' מתעוררות כמה תמיהות:

(א) אם יש צורך להזכיר שאותו יום הוא ר"ח, מדוע ביום השני של ר"ח אין מזכירים שהוא ר"ח?

(ב) אם יש צורך להזכיר שאותו יום הוא ר"ח, מדוע לא הקדימו את מספר היום לחודש שעבר, ורק לאחר מכן ציינו שהוא ר"ח?

ובאמת שכך כתב הב"ח על הטור, שם, וחלק עליו הלכה למעשה, וזו לשונו:

אבל בכותב ביום ראשון דר"ח, יכתוב ביום ל' לחדש ניסן, שהוא ר"ח אייר. וכן בכל ר"ח. כשכותב ביום ראשון דר"ח, יכתוב בלשון זה. ולא בלשון שכתב רבינו. ובר"ח אדר השני יכתוב ביום שלשים לחדש אדר הראשון, שהוא ר"ח אדר השני. ובגט יכתוב ביום שלשים לירח אדר הראשון, שהוא ר"ח אדר השני. וכן עשה מהר"י ברונא מעשה בגט מצוה.

והפרי מגדים¹ כתב כהב"ח, וכן ה'משנה ברורה'².

(ג) אם יש גם צורך להזכיר שאותו יום הוא ר"ח, מדוע שלא יכתוב את התאריך רק על פי ר"ח, יום ר"ח ראשון של אדר השני, או יום ר"ח שני של אדר השני? ובאמת 'ערוך השלחן' (או"ח סי' תכז סעי' א) כתב:

ובשטרות אין קפידא גם לכתוב לכתחילה ביום א' דר"ח פלוני ולא יותר. אך בגט יש יותר קפידא, וגם בדיעבד כשר.

(ד) ובכלל יש לשאול, מדוע יש צורך גם להזכיר שאותו יום הוא ר"ח? הרי החשיבות שיש לציון הזמן בשטרות, בכתובות ובגיטין היא בכתיבת התאריך במדויק, כדי לקבוע סדרי קדימה בגביית חובות, וכן לגבי שעבודי נכסים וטריפתם, ובגיטין - כדי שהבעל המגרש לא יחפה על גרושתו,³ שהיא קרובתו, אם גירשה מחמת שזינתה תחתיו. ואם כן, הרי לכל הדעות - אם כתבו בשטר כתובה או בגט 'יום שלושים לאדר הראשון' - זהו ציון מדויק של הזמן, ומדוע יש צורך לציין שאותו יום הוא ר"ח? וכי מה אכפת לנו שבבית המקדש היו מקריבים קרבן מוסף ר"ח באותו יום, ובימינו - שאנו מתפללים באותו יום מוסף של ר"ח? וכי הנהגות אלו יש להן משמעות לדיוק יתר של התאריך?! והאמת צריכה להיאמר, שהרמב"ם, שדרכו להיות נאמן לתלמוד וצמוד לו, לא הזכיר כלל, לא בדיני שטרות ולא בדיני גיטין, את ההלכה שמובאת בטור וב'שלחן ערוך', לפיה צריך להזכיר גם את היום בחודש וגם את היותו ר"ח. לכן נראה שלפי הרמב"ם הדבר הטוב ביותר הוא ציון הזמן לפי הימים בחודש, כלומר 'שלושים בחודש שעבר', כגון 'שלושים לחודש אדר הראשון', מבלי להתייחס להיותו ר"ח כלל. ואם כתב 'יום ראשון לר"ח אדר השני' - בדיעבד כשר. כתבנו 'בדיעבד', כי לשון זו גורמת לבלבול, שכאילו מונים לחודש אדר השני מיום ראשון של ר"ח. כמו כן אפשר לכתוב 'שלושים בחודש אדר הראשון שהוא ר"ח'. אולם עלינו לברר את שיטתם של הרבה פוסקים ראשונים ואחרונים שדקדקו בהלכות אלו, על מה אדניהם הִטבעו?

והנה במשנה (נדרים פ"ח מ"א) שנינו: 'קונם יין שאני טועם... חדש זה, אסור בכל החדש,

1. פמ"ג לשו"ע, או"ח סי' תכז סעי' א.

2. משנ"ב, לשו"ע שם.

3. גיטין יז ע"א.

ור"ח להבא'. ובפירוש המיוחס לרש"י (נדרים ס ע"א):

חדש זה, אמר קונם יין שאיני שותה בזה החדש, והיה עומד באותו יום של ר"ח. אסור בכל החדש, בכל שלושים יום הבאים. ור"ח להבא, כלומר ובראש חודש זה שהוא עומד לתוכו, הוא נמנה עם ימים הבאים שהוא ראשון שלהם. כלומר אם אדם אומר ביום ר"ח שהוא אסור על עצמו לשתות יין בחודש זה, הוא אסור לשתות יין במשך כל החודש הנכנס לרבות יום ר"ח שבו הוא אמר את נדרו, כי יום ר"ח הוא להבא, והוא פותח את החודש. אולם הר"ן פירש שם: אם נדר באחד מימי החדש, אסור בכל החדש וראש חדש להבא שאין ר"ח שאחר ימי החדש מכלל האיסור, אלא להבא הוא נמנה ומותר. כלומר אדם שנדר באחד מימי חודש מסוים ואסר על עצמו לשתות יין בחודש זה - לפי ההלכה הוא אסור בשתיית יין עד סוף אותו חודש. ואין ר"ח בכלל האיסור, כי ר"ח נידון להבא.

ובגמרא (נדרים ס ע"ב) הקשו על דין זה של המשנה: 'פשיטא'. הרי הדין של המשנה הוא פשוט, ואין צריך לשנותו! ובפירוש המיוחס לרש"י (שם), לשיטתו: 'דיום ר"ח נמי אסור'. כלומר פשוט שאם הנודר נודר ביום ר"ח, ואוסר על עצמו את היין בחודש זה, הוא אסור כל אותו חודש, לרבות יום ר"ח שבו הוא נודר. והוסיף שם: 'שהרי יום ר"ח נמנה לחודש זה הנכנס'. ולפי הר"ן, השאלה היא כדלקמן. הרי פשוט שאותו נודר אסור בין מיום שנדר עד סוף אותו חודש, ואין ר"ח של החודש שלאחריו בכלל האיסור, כי ר"ח הוא להבא. ותרצה הגמרא (שם):

כי איצטריכא, לחודש חסר. מהו דתימא ר"ח לשעבר הוי, ולא ליתסר, קמ"ל קרו אינשי ריש ירחא.

ובפירוש המיוחס לרש"י: הנודר בחודש חסר, כלומר הוא נדר ביום האחרון של חודש מלא, שהוא יום השלושים לאותו חודש יוצא, והוא נחשב ליום ראשון של ר"ח, ואחריו יש יום שני של ר"ח, שהוא ראשון לחודש הנכנס - היה עולה בדעתנו שהנודר יאסר בין רק ממותרת, כי היום הראשון של ר"ח הוא השלמה של החודש היוצא, ור"ח כזה, הוא לשעבר ולא להבא, ולכן לא היה צריך להיאסר בו. אולם שהוא חודש חסר. ור"ח הוא לשעבר ולא להבא. אך מאחר שבני אדם קוראים לו ר"ח, ומתייחסים לר"ח כיום להבא, ובנדרים יש לדון לפי לשון בני אדם - גם ביום ראשון של ר"ח, אסור על הנודר לשתות יין, אע"פ שהוא שייך לחודש היוצא ולא לחודש הנכנס. והר"ן פירש שם שאם נדר באחד מימי החודש שהוא מלא, ושאריו חודש חסר - הנודר אסור עד סוף אותו חודש, למעט יום ראשון של ר"ח, אף שהוא יום שלושים של החודש היוצא. אומנם הוא לשעבר ולא להבא, אך מאחר שבני אדם קוראים לאותו יום ר"ח, ובנדרים דנים לפי לשון בני אדם - מתירים לו את היין באותו ר"ח, כאילו היה ר"ח להבא.

הרמב"ם (הל' נדרים פ"י ה"ג) כתב:

שאיני שותה חדש זה, אסור בשאר החדש, אבל ביום ראש חדש יהיה מותר. **אע"פ**

שהיה חדש חסר.

והרדב"ז (שם) פירש את דברי הרמב"ם, כפירוש הר"ן. אבל בעקבות האור שמח פירש ר"י קאפח שהנודר נדר בחודש חסר - אסור בין רק עד סוף אותו חודש. והרמב"ם בא

להשמיענו שאע"פ שהחודש של הירח הוא עשרים ותשעה ימים ושתיים עשרה שעות מיום השלושים ושבע מאות ותשעים שלושה חלקים של השעה השלוש עשרה, בכל זאת אין הנודר אסור ביום השלושים, כי הוא ר"ח של החודש הנכנס. ועתה נשוב לשיטת הר"ן. הר"ן (שם) הוסיף וכתב:

ומה שמענין דבשטרות נמי כשהוא כותב ביום החודש הראשון, כותב ביום החודש פלוני. ואין כותבו על שם חודש שעבר, ואם עשה כן השטר מוקדם ופסול. שהשטר נעשה בחודש השני. ויאמרו שקודם לכן נעשה. שאין יום ראשון של חדש שני נקרא על שם החדש שעבר בלשון בני אדם. וביום החדש השני כותב ביום שני לחדש פלוני. ומחרתו יום שלישי. ואם יכתוב יום שני יפסל משום מוקדם. דכיון דלענין נדרים אמרינן דיום ראשון דחדש חסר, ריש ירחא קרו ליה, הכי נמי דיינינן בשטרות. דהא לקמן בהאי פירקין, מדמינן שטרות לנדרים. וכן בדין. דשטרות וחויבין בלשון בני אדם הן בכל מקום. מיהו כתב הרשב"א ז"ל בשם התוספות דבגיטין צריך לכתוב ביום שלושים לחדש תשרי, שהוא ראש חדש מרחשון כדי להחמיר.

יש לומר שדברי הר"ן אינם קלים להבנה, אך ננסה לבאר את דבריו. הר"ן לומד דין שווה לכתיבת שטרות מדין נדרים, בטענה שהגמרא (נדרים סג ע"א) השוותה דינם לדין בעניין אדר סתם (אף שלדעתנו ניתן לחלק ביניהם, אך לא כאן המקום). על כל פנים, הר"ן מחזיק בדעה שדין נדרים ודין כתיבת שטרות שווים, כי לדעתו בשניהם צריך לדון לפי לשונות בני אדם: אם אדם נודר בימי אדר הראשון ואוסר עליו שתיית יין, הוא אסור עד סוף החודש בלבד, ואין ר"ח בכלל האיסור, ואפילו יום ראשון של ר"ח, שהוא יום שלושים של אדר הראשון. זאת משום שבני אדם קורין לו ר"ח, ור"ח נידון אצל בני אדם כדבר שהוא להבא, ולא לשעבר. לכן לדעת הר"ן, שמשווה דין שטרות לדין נדרים, אם אדם יכתוב שטר ביום שלושים לאדר הראשון, עליו לכתוב יום ראשון של ר"ח אדר השני, ולא את הזמן לפי החודש היוצא, כי גם בשטרות צריכים לדון את ר"ח כלהבא, ולא כלשעבר. אלא שאם נפרש כך את דברי הר"ן, יקשה עלינו להבין מדוע אם כתב את הזמן על החודש היוצא, השטר פסול, כדין שטר מוקדם. הלוא שטר שכתבו בשלישי לחודש, וכתב בשני לחודש, הוא פסול מדין שטר מוקדם, אך שטר שכתבו בשלושים לאדר הראשון, וכתב את הזמן שלושים לאדר הראשון, מדוע שייפסל כשטר מוקדם? הרי הוא זמנו! אלא שמא יש לפרש את דברי הר"ן שהוא כתב יום ראשון של ר"ח אדר הראשון, במקום לכתוב יום ראשון של ר"ח אדר השני, ואז הדבר פשוט שהשטר ייפסל כשטר מוקדם, גם בלי ששווה דין השטרות לנדרים, כי הוא הקדים את השעבוד בחודש ימים. אבל הר"ן סיים בשם הרשב"א שכתב בשם התוספות: 'שצריך לכתוב ביום שלושים לחדש תשרי, שהוא ראש חדש מרחשון כדי להחמיר'. ומשמע שרק בגיטין הצריכו ציון היום בחודש, וציון היות אותו יום ראש חודש כגדר של חומרה. ואחר בקשת המחילה לא ברור מהי החומרה שיש בדבר כשמציינים גם את היום בחודש שעבר וגם את היותו ר"ח. אבל מרן ר"י קארו ב'בית יוסף'⁴ אימץ לעצמו את שיטתו של הרשב"א, וכך גם פסק להלכה ב'שלחן ערוך'⁵ שכתבת התאריך בגט 'ביום ראשון של ר"ח', כשיש שני ימי ר"ח, תיעשה בדרך

4. ב"י, אה"ע סי' קכו אות יא.

5. שו"ע, אה"ע סי' קכו סעי' ו.

שהרשב"א הציע: ציון יום שלושים לחודש היוצא וציון היות אותו יום ר"ח החודש הנכנס. אני מצטט את לשונו: 'כתוב ביום שלושים לחודש ניסן, שהוא ר"ח אייר'. יש לשים לב שלפי השלחן ערוך הוא אינו מציין שאותו יום הוא ר"ח סתם, אלא מרן כותב שהוא ר"ח של החודש הנכנס, לפי הסוגיה בנדריים, שר"ח להבא הוא נחשב. ונקודה זו טעונה ביאור. נקדים ונציין שהרמ"א (שם) הגיה הגהה מעניינת מאוד: 'וי"א שאין ליתן גט בשום ר"ח וטוב לחוש לזה, אם לא במקום שיש חשש עיגון, כלומר מפאת הספק ומחלוקת הפוסקים כיצד כותבין את התאריך ביום ר"ח ראשון, כשיש שני ר"ח, החליטו באשכנז שלא לתת גיטין ביום כזה. יוצא מן הכלל מקרה שיש בו חשש עיגון. אלא שהט"ז תמה על הרמ"א, ובצדק, על שום מה כתב השגתו זו, שהרי כבר בסעיף ד השיג השגה דומה על דברי מרן ר"י קארו, ש'ביום ר"ח יכתוב ביום ראשון לירח פלוני', והרמ"א השיגו בזה הלשון: 'וי"א דכותבין באחד לירח, ומכח זה יש נמנעים לתת גט בר"ח'. כלומר מכיון שיש מחלוקת כיצד לציין יום ר"ח בגט, אם 'ביום אחד לחודש', או 'באחד לחודש', בלי המילה 'ביום', נמנעו מלתת גט ביום ר"ח, וא"כ השגתו של הרמ"א בסעיף ו היא לכאורה מיותרת. וה'חלקת מחוקק'⁶ ציין שיש הבדל בין הסעיפים: בסעיף ד מדובר על יום ר"ח אחד, וחולקים אם לכותבו 'ביום אחד לחודש' או 'באחד לחודש', בעוד בסעיף ו מדובר ביום ראשון של ר"ח כשיש שני ימי ר"ח, שאז באנו למחלוקת של הפוסקים אם ר"ח נידון כלהבא, כמו בנדריים. אלא שהדברים קשים להבנה.

לצורך זה נעיין בשיטת רבנו תם כפי שהובאה בתוספות (נדריים ס ע"ב), שבכתובת בתו הוא כתב 'ביום ר"ח ראשון, ביום פלוני שהוא ר"ח', וציין את החודש הנכנס, ולא ציין את החודש היוצא. והתוספות סיימו שרק בגיטין 'טוב לכתוב שהוא יום שלושים לחודש הנכנס'. זאת אומרת שלפי ר"ת, בכל השטרות, לרבות הכתובות, שנכתבים ביום ר"ח ראשון, כשיש שני ימי ר"ח, יש לציין את ר"ח של החודש הנכנס, כמו הדין בנדריים, שהוא נדון להבא. אלא ששיטה זו טעונה בירור: הרי רק בראש השנה יש לנו שני ימים, והראשון הוא אחד לחודש תשרי, והשני הוא שני לחודש תשרי. לעומת זאת בכל החדשים, כשיש שני ימים ר"ח, היום הראשון הוא שלושים לחודש היוצא, והשני הוא ראשון לחודש הנכנס. אם כן, כיצד כתב רבנו תם את כתובת בתו ביום ר"ח ראשון? האם בתור אחד לחודש הנכנס? יש להבחין בין נדרים לשבועות, שבשניהם באמת הולכים אחרי לשון בני אדם. לכן מרן ר"י קארו פסק שהנשבע לפרוע לחברו את החוב בר"ח, חייב לפרוע כבר ביום ראשון של ר"ח, כי בלשון בני אדם הוא נקרא ר"ח, וכן ציין בשלחן ערוך,⁷ וכן בהקשר למי שנודר מן היין בחודש זה.⁸ אבל כתיבת השטר או הכתובה ביום ר"ח ראשון כיום ראשון לחודש הנכנס היא חידוש גדול ביותר. ונראה לפרש סוגיה סתומה זו עפ"י מה שנאמר בשו"ת הרשב"א,⁹ שכל הסופרים היו כותבים בשטרות רק את יום שני של ר"ח כאחד של החודש הנכנס, ובגלל רבנו תם הרשב"א הנהיג למנות בשטרות מיום ר"ח ראשון, ורק בגיטי נשים מחמת הספק החליט להחמיר ולציין את יום שלושים

6. חלקת מחוקק, לשו"ע שם.

7. שו"ע, חו"מ סי' עג סעי' ט; שם, יו"ד סי' רכח סעי' מח.

8. שו"ע, יו"ד סי' רכ סעי' ד.

9. שו"ת הרשב"א, ח"ו סי' נ.

לחודש היוצא, ולציין שהוא ר"ח של החודש הנכנס כדעת ר"ת. ובשו"ת התשב"ץ¹⁰ התייחס לשני מנהגים: האחד, מנהג מקומי לפיו ליום ר"ח ראשון מתייחסים כאל יום שלושים של היוצא, וליום שני של ר"ח מתייחסים כאל יום אחד של החודש הנכנס. ומנהג אחר, שהיו מקומות אחרים שצינו את יום ראשון של ר"ח כיום ראשון לחודש הנכנס. ורצו במקומו של התשב"ץ לשנות מנהגם ולכתוב את יום ראשון של ר"ח כיום ראשון של החודש הבא, כדעת רבנו תם וכפי שהבינו את הסוגיה בנדרים. והתשב"ץ יצא להגן בשבעה נימוקים על המנהג המקומי, שנהגו לראות ביום ראשון של ר"ח, כשיש שני ימי ר"ח, את היום שלושים של החודש הנכנס. ומכלל דבריו נראה שהחשש של אלה שרצו לשנות את המנהג המקומי, ולנהוג כרבנו תם, הוא שבאמת יום ראשון של ר"ח הוא יום ראשון של החודש הנכנס, כמו בר"ה, ואם אנו כותבים אותו בתור יום שלושים של החודש היוצא, הרי קיים חשש שהשטר ייחשב לשטר מוקדם, ואין הדבר כן. זאת משום שהרי אין מדובר בקדימה ממשיה, אלא בשינוי השם: אלה קוראים לאותו יום שלושים לחודש היוצא, ואלה קוראים לו יום ראשון לחודש הנכנס. והוא מוכיח ששיטת הרמב"ם היא שיום ראשון של ר"ח הוא יום שלושים לחודש היוצא, וכן היא שיטת רב האי גאון. הרמב"ם¹¹ קבע שמר"ח שני יהיה מניין, והטור¹² העתיק לשון זו של הרמב"ם והוסיף שכוונת הרמב"ם לשטרות ולא רק למועדות, שהרי התשב"ץ קבע שאין ראייה מהסוגיה בנדרים, שם מתייחסים ליום ר"ח הראשון לפי החודש הנכנס. זאת משום שיום ראשון של ר"ח נקרא בפי בני אדם ר"ח, והוא להבא, כלומר יהא נמנה מן החודש הנכנס, כי בנדרים הולכים אחרי לשונות בני אדם וכוונותיהם. ולמרות כל האמור אין הכרח שר"ת התכוון שיום ראשון של ר"ח יום אחד בחודש הנכנס. ונראה לומר שהספקות הללו התעוררו, מכיוון שהחודש בישראל הוא חודשה של הלבנה, והיא כידוע מתחדשת, כלומר נולדת מחדש. ממולד למולד עשרים ותשעה ימים, ושתיים עשרה שעות מיום שלושים, מתחילת הלילה, ושבע מאות ותשעה ושלושה חלקים מן השעה השלוש עשרה. לפי נתון זה חלקו של יום השלושים, כשלוש עשרה שעות ממנו, שייך לחודש היוצא, וחלקו הנותר שייך לחודש הנכנס. בגלל הספק הזה, שעמד ביסודן של השיטות השונות, נמנעו באשכנז מלהתגרש ביום ר"ח ראשון. כמו כן בגלל הספק הזה הרשב"א החמיר שבגיטין יש לציין את יום השלושים, ואת יום ר"ח של החודש הנכנס, וכך נפסק ב'שלחן ערוך'.

סיכום

א. לפי הרמב"ם, ביום ראשון של ר"ח יש לכתוב בשטרות, בכתובות ובגיטין 'ביום שלושים של החודש היוצא'. ואם הוסיף וכתב שהוא ר"ח, כשר, וביום שני של ר"ח עליו לכתוב 'באחד לחודש הנכנס'.

ב. לפי 'שלחן ערוך' בשטרות יש לכתוב ביום ראשון של ר"ח 'ביום ר"ח שהוא יום שלושים לחודש שעבר', ובגיטין יש לכתוב 'ביום שלושים לחודש היוצא, שהוא ר"ח לחודש הנכנס'. וביום השני של ר"ח כותב בשטרות ובגיטין 'ביום אחד לחודש פלוני'. ובכתובות נהגו כמו בגיטין.

10. שו"ת התשב"ץ, ח"א סי' קנג.

11. רמב"ם, הל' קידוש החודש פ"ח ה"ד.

12. טור, או"ח סי' תכז.